

YENİDOĞAN SARILIĞI

Doç. Dr. Ayşegül Zenciroğlu

Dr. Sami Ulus Kadın Doğum, Çocuk Sağlığı Hastalıkları

Eğitim ve Araştırma Hastanesi Yenidoğan Kliniği

Yaşamın ilk 28 gününe "yenidoğan dönemi" denir. Bu dönemde en sık karşılaşılan sorunlardan birisi de sarılıktır. Cilde sarı rengi veren **bilirubin** isimli maddedir.

Doğumdan sonraki ilk haftada hemen her bebekte bir miktar sarılık olur. Yenidoğan bebeklerde görülen sarılıkların çoğu "**fizyolojik sarılık**"tır; yani belli bir tehlike sınırını aşmaz ve bir iki haftada kendiliğinden geçer.

Yıkılan alyuvarlar (kırmızı kan hücreleri), vücutta oluşan bilirubinin en önemli kaynağıdır. Normal bir bünyede bilirubin, karaciğerde işlenerek, vücuttan atılacak biçime getirilir. Bebeğin karaciğerinin, aşırı miktarda üretilen bilirubinin kandan temizlenmesini karşılayamadığı durumda, vücuttan yeteri kadar atılamayan bilirubin, dokularda ve kanda birikmeye başlar. Bebeğin derisine nüfus eden bilirubin, bebeğin sarı renkli bir görünüm almasına ve yenidoğan sarılığına neden olur.

Yenidoğan Sarılığının En Sık Görülen Sebepleri nelerdir?

- 1. Fizyolojik (normal) sarılık:** Vaktinde doğan bebeklerin yaklaşık % 50'sinde, erken doğan bebeklerde ise daha yüksek oranlarda görülür. İlk 24 saatten sonra, genellikle doğumdan sonraki 2. veya 3. günde ortaya çıkar. Karaciğerin henüz olgunlaşmaması ve yeterince bilirubin atamamasına bağlı olarak sarılık oluşur. Genellikle ilk bir-iki hafta içinde kendiliğinden kaybolur ve bilirubin düzeyleri zararsızdır. Tedavi gerektirmez.
- 2. Yetersiz anne sütü alımına bağlı sarılık:** Anne sütünün yetersiz alımına bağlı olarak, yenidoğanların yaklaşık % 5-10 unda gelişir. Belirtileri fizyolojik sarılığinkine benzer, ancak biraz daha şiddetlidir. Tedavisinde, anneye sütünün artması için uygun beslenme önerilerinin verilmesi çok önemlidir. Bazen bu çocukların hastaneye yatırılıp tedavi almaları gerekebilir.
- 3. Anne sütüne bağlı sarılık:** Anne sütü alan bebeklerde nadiren görülür. Bazı annelerin sütlerinde olan özel bir maddenin, bebeğin bağırsaklarından çok fazla miktarda bilirubininin geri emilmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Bu tip sarılık doğumdan sonraki 4-7. günde başlar; 3.-10. haftaya kadar sürebilir. Genellikle zararsızdır. Nadiren hastaneye yatırılarak tedavisi gerekebilir. Bu annelerin bebeklerini emzirmeye devam etmeleri önerilir.
- 4. Kan grubu uyumsuzluğu:** Hamilelik sırasında bebek kanı ile anne kanı arasında plasenta (eş, son) aracılığıyla bir miktar etkileşim söz konusudur. Anne ve bebeğin kan gruplarının farklı olduğu bazı durumlarda, hamilelik esnasında bebekten anneye geçen bazı kan grubu maddelerine (antijen) karşı, annede, bu maddeleri parçalamak üzere bazı karşı-maddeler (antikor) üretilir. Bu oluşan antikolar, yine plasenta yoluyla bebeğe geçerler ve bebeğin alyuvarlarının parçalanmasına yol açarlar. Alyuvarların parçalanması ile bebeğin kanında bol miktarda bilirubin oluşur ve bu da sarılığa sebep olur. Kan grubu uyumsuzluklarında sarılık, fizyolojik sarılıktan farklı olarak ilk 24 saatte başlar. Çok ağır tablolara sebep olabilir. En sık görülen iki tipi şunlardır.
 - i. Rh uyumsuzluğu:** Kan grubu annede "Rh (-)", bebekte "Rh (+)"dir. İlk gebelikte şiddeti hafif olabilir. Ancak her yeni gebelikten doğan bebeklerde şiddeti gittikçe artar. Hastalığın şiddetinin azaltılabilmesi amacıyla ilk doğum (veya düşükten) itibaren, her hamilelikten sonra anneye "Anti D İmmunglobulin (RhoGam)" enjeksiyonu ilk 72 saat içinde yapılmalıdır.
 - ii. ABO uyumsuzluğu:** Kan gruplarının annede "0", bebekte "A" veya "B" olması durumunda görülür. Klinik Rh uyumsuzluğuna benzer, ancak daha hafiftir. Bazen ağır da seyredebilir.

Bebeginizin sarılık olduğunu nasıl anlarsınız?

Sarılık önce yüzde başlar, kandaki bilirubin seviyesi arttıkça sırayla göğse, karna, kol ve bacaklara doğru ilerler. Göz akı da sararır. Ciltteki sarı renk en iyi gün ışığında ya da florasan lamba altında görülür. Parmakla hafifçe burun ya da karın cildine bastırılıp kaldırıldığında sarı renk daha net bir şekilde belirlenebilir.

Bilirubin yükseldikçe bebekte ne gibi belirtiler oluşur?

En başta bebeğin cildindeki sarılık giderek koyulaşır belirginleşir. Bebek daha çok uyur, emmesi azalır (bu durum sarılığı daha da arttırır).

Bilirubin yükselmesi tehlikeli olabilir mi?

Eğer bilirubin çok yükselip beyni etkilemişse (kernikterus), o zaman bebek tiz sesle ağlamaya başlar, başını geriye atar, havale de geçirebilir. Bu durumdaki bir bebekte ileriki yaşlarda çoğunlukla zekâ ve motor gelişim geriliği, işitme, görme sorunları oluşur.

Hangi bebekler sarılık açısından daha dikkatli takip edilmelidir?

- Anne-bebek arasında kan grubu uygunsuzluğu olan bebekler
- Erken doğmuş bebekler,
- Doğum esnasında kafa derisi altında kanama meydana gelmiş olanlar,
- İlk 24 saatte sarılığı belirlenenler,
- Emme sorunu olup buna bağlı olarak iyi beslenemeyen bebekler,
- Sarılığı iki haftadan uzun süren bebekler,
- Büyük kardeşlerinde yenidoğan dönemlerinde ışık tedavisi gerektirecek kadar sarılık belirlenmiş olanlar.

Bebeğinizde sarılık olduğunu fark ederseniz ne yapmalısınız?

Bebeğinizde sarılık farkeder farketmez, bir sağlık kuruluşuna başvurmanız çok önemlidir.

Sağlık kuruluşlarında sarılıklı bebeklerde ne gibi tetkikler yapılır?

Doktor, anne ve bebeğin kan gruplarını değerlendirerek ve yapacağı muayene ile izlem konusunda sizi yönlendirecektir.

Anne ve bebeğinin kan gruplarının bilinmesi çok önemlidir. Eğer önceden bilinmiyorsa veya herhangi bir yasal yazılı kayıt yoksa her ikisinden de kan alınarak kan gruplarının değerlendirilmesi gerekir. Bebeğin bilirubin değerinin de saptanması için bu esnada ayrıca kan alınması gerekebilir. Doktor, muayenesi esnasında, diğer tetkiklerin gerekip gerekmediğine de karar verir. Ör; bazı diğer kan ve idrar tetkikleri istenebilir.

Sonuçlara göre bebeğin yatırılması veya ayaktan belli aralıklarla (12 saatte bir, günde bir gibi) takibi gerekebilir. Ayaktan takiplerde doktor kararına göre bebeğin kan bilirubin düzeyleri ölçülebilir ya da "**bilirubinometre**" denen ve ciltten sarılık değerlendirmesi yapabilen bir cihaz kullanılabilir. Bu cihaz takiplerde kolaylık sağlasa da, cilt rengi gibi bazı diğer nedenlerden etkilenebileceği unutulmamalı, gerekirse kandan bilirubin düzey ölçümüne gidilmelidir.

Eğer doktor bebekte fizyolojik sarılık olduğunu düşünüyorsa, bazen, kan almadan da izleme alabilir. Ancak bu izlemlere uyulması çok önemlidir.

Sarılığın Tedavisi nasıl yapılır?

Yenidoğan sarılıklarının çoğu iki hafta içinde kendiliğinden düzelir. Fakat bu dönemin doktor tarafından takibi önemlidir.

Fototerapi:

Kanda yüksek olan bilirubin maddesinin düzeyini düşürerek, beyne zarar vermesini önleyen bir yöntemdir. Bilirubin seviyesi yüksek ise bebeğe, özel lambalarla "**fototerapi**" denilen ışık tedavisi uygulanır. Bu ışık, bilirubini suda eriyebilecek bir şekle sokarak vücuttan atılmasını sağlar.

Fototerapi dikkatli kullanıldığında bebeğe herhangi bir zarar vermez. Eğer ışık kaynağı bebeğin üzerinde ise bebeğin gözlerinin ışıktan zarar görmemesi için kapatılması gerekir. Bazen yan etki olarak ciltte kırmızı döküntüler, bronzlaşma veya sık ve sulu dışkılamaya neden olabilir. Aralıklarla bebeğin kanı alınarak bilirubin düzeyinin güvenli sınıra düşüp düşmediği kontrol edilir.

Tedavisi sonlandırıldıktan bir iki-gün sonra bilirubin seviyesi genellikle tekrar yükselebileceği için, bu dönemde de doktor kontrolü önerilir.

Bebeğin, sarılık süresince ve tedavi esnasında iyi beslenmesi çok önemlidir, çünkü bilirubin önemli ölçüde dışkı ile vücuttan atılır.

Kan değişimi

Kan grubu uyumsuzluğu olup da bilirubin düzeyi çok yükselmiş hastalarda **kan değişimi** yapılır. Işık tedavisi ve/veya kan değişiminden hangisinin uygulanacağına bebeğin gebelik haftası, birlikte olan diğer hastalıkları, doğumdan sonra kaç günlük olduğu ve bilirubin seviyesi gibi durumlar göz önünde bulundurularak karar verilir. Kan değişimi işlemi göbük damarları kullanılarak yapılır. Kan değişimi yapılan hastalara öncesinde ve sonrasında da fototerapi gerektiği sürece uygulanır.

Sonuç olarak;

- Yenidoğan sarılığı sık olarak görülmesine ve birçok bebekte de kendiliğinden geçmesine rağmen bu durum her bebek için geçerli değildir.
- Hangi yenidoğanda bilirubin düzeyinin tehlikeli seviyeye ulaşacağı her zaman tahmin edilemeyeceği için bebeğinizin ilk 2-5 gün içerisinde bir doktor tarafından görülmesi çok önemlidir.
- Doğumdan önce anne ve babanın kan gruplarının bilinmesi kan uyumsuzluğu riski olup olmayacağını konusunda bilgi verir.
- İlk bir iki günde sarılık belirleniyorsa hemen doktora başvurulmalıdır. Böylece, tedavi edilmediğinde kalıcı problemlere neden olabilecek bir hastalığı önlemiş olursunuz.